

Šumenjak, Danila Zuljan Kumar, Marjeta Vrbinc, Alenka Vrbinc, Neža Čebtron Lipovec, Salvator Žitko, Mija Oter Gorenčič, Armand Faganel in Anita Trnavčević. Avtorici, ki ne prihajata iz Evrope, pa sta Maria Antonia González Valerio (Mehika) in Melentie Pandilovski (Kanada). Nekateri članki se ukvarjajo z zelo ozkimi in specifičnimi tematikami, kar daje vedeti, da je Mediteran, z njim pa tudi istrski prostor, še vedno v veliki meri neraziskan 'laboratorij'.

Letnik deluje kot zaokrožena celota, ponuja raznolike tematike z različnih področij humanistike in družboslovja, dokazuje pomembno vlogo v sferi svetovnega znanstvenega revialnega objavljanja in poudarja pripadnost mediteranskemu prostoru. Revija *Annales* pa s svojo dolgoletno prisotnostjo igra pomembno in dragoceno vlogo pri znanstvenem dialogu o tem prostoru.

Erik Toth

***Problemi sjevernog Jadrana*, sv. 11, Rijeka – Zagreb 2011., 204 str.**

U lipnju 2012. objavljen je 11. svezak *Problema sjevernog Jadrana* u izdanju Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci i Područne jedinice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Puli. Svezak je podijeljen u dvije cjeline. Prva se sastoji od šest članaka, od kojih su tri pregledna i tri izvorna znanstvena rada, dok se u drugoj nalazi dvanaest prikaza knjiga, zbornika radova i časopisa. Na 204 stranice 11. sveska *Problema* svoj je doprinos dalo osam autora, glavni i odgovorni urednik je Miroslav Bertoša, a u uredništvu su Tomislav Raukar i Petar Strčić te u međuvremenu preminuli Lujko Margetić.

Prvi članak pregledni je rad Nine Spicijarić Paškvan „Prilog biografiji Gábora de Bellusa Barossa (Pružina, 1848. – Budimpešta, 1892.)“ (7-19). Autorica je u radu dala sažet i vrlo pregledan opis života istaknutoga mađarskog političara koji je u svom kratkom životu obavljao mnoge važne državne funkcije u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Baross je svoje djelovanje usmjerio u riječni i cestovni promet te je upravo u tim poljima postigao najzapaženije rezultate. Nakon nacionalizacije mađarskih željeznica Baross je započeo s vođenjem jedinstvene željezničke politike, zatim je reformom vozarina

potaknuo razvoj izvoza i uvoza, a na njegov je poticaj uvelike unaprijeden cestovni promet u Mađarskoj, prvenstveno gradnjom infrastrukture. Unaprijedio je riječni i pomorski promet osnivanjem Mađarskoga državnoga brodarskog društva, a jedno od njegovih većih dostignuća je regulacija Đerdapa. Ipak, zbog rane smrti Baross nije svjedočio završetku radova i otvorenja Đerdapskoga kanala. Za sjevernojadranski prostor i Rijeku veže ga djelovanje kojime je uvelike utjecao na razvoj Rijeke, osobito na modernizaciju i izgradnju riječke luke, čiji dio danas, njemu u čast, nosi naziv Porto Baross. Nije jasno zašto je Spicijarić Paškvan u naslovu rada pridjevak *de Bellus*, koji je Barossova obitelj dobila prema nazivu općine Beluša, upisala ispred prezimena te plemićke obitelji, dok ga u tekstu piše iza prezimena. Barossovo je djelovanje u hrvatskoj historiografiji do sada bilo zanemareno, a autorica je svojim prilogom dala okvir za daljnja istraživanja političkoga rada te utjecajne osobe mađarske povijesti druge polovice 19. stoljeća. Teme vezane uz Barossov odnos prema Rijeci i Hrvatskoj te njegov promađarski utjecaj na Hrvatsku nisu našle mjesto u ovom pregledu.

Članak „Osnivanje grčko-pravoslavne parohije sv. Spiridona u Peroju 1784. (Prilog promišljanju povijesti pravoslavlja u Istri)“ (21-37) Alojza Štokovića donosi kratak pregled osnivanja župe grčkoistočnoga obreda u tom selu na jugu Istre. Autor je ekstenzivno koristio arhivsku građu, napose matičnu knjigu krštenih za godine od 1784. do 1816., pomoću koje je datirao godinu osnutka parohije u Peroju. Štoković je dao uvid i u povijest naseljavanja pravoslavaca na područje Pule i osnivanje pravoslavne župe sv. Nikole u Puli, pod čiju je jurisdikciju pripalo pet crnogorskih obitelji koje su se doselile u Peroj 1657. godine. Štoković piše kako je nastanku pravoslavne župe sv. Spiridona vjerojatno pogodovalo neočekivano gašenje katoličke župe sv. Stjepana u Peroju. Iako ne obrazlaže detaljnije zašto se to dogodilo, Štoković navodi kako postoji mogućnost da je došlo do nasilnoga čina preuzimanja katoličke crkve sv. Jeronima od strane pravoslavnih vjernika. To je pitanje Štoković ostavio otvorenim za nove interpretacije. Autor u članku otvara i dodatna pitanja vezana uz katoličku župu koja je u formalno-pravnom smislu postojala do 1816., iako nije imala crkvu u kojoj bi vjernici obavljali obred. Na kraju članka donosi analizu matične knjige krštenih župe sv. Spiridona. Štoković je ovim preglednim radom dao konkretan odgovor na pitanje nastanka pravoslavne župe u Peroju te postavio neka nova pitanja i otvorio mogućnost za daljnja istraživanja.

Maja Polić izvornim znanstvenim radom „Nekadašnja Rijeka i Riječani, s osvrtom na Korespondenciju Rački – Strossmayer“ (39-71) daje uvid u političku i društvenu povijest Rijeke u 19. stoljeću. U uvodnom dijelu postavila je Rijeku u povijesni kontekst Habsburške, a zatim i Austro-Ugarske Monarhije. Nastavila je detaljnim prikazom čestih promjena unutardržavnoga statusa grada na Rječini u 18. i 19. stoljeću. U nastavku je izdvojila obimnije potpoglavlje u kojem se bavila društvenim pitanjima u gradu. Dotaknula se i problema oko tzv. Riječkoga pitanja i analizirala pisanje Franje Račkoga o tome. Završni dio rada posvetila je dopisivanju između Franje Račkoga i Josipa Jurja Strossmayera. Gradu je pod naslovom „Korespondencija Rački – Strossmayer“ objelodanio Ferdo Šišić, a autorica ju je iscrpno analizirala i stavila u kontekst Rijeke i njezinih žitelja u 19. stoljeću. Rad je podijeljen na jedanaest cjelina, za čitatelja pomalo nepregledno označenih rednim brojevima. Tek se sporadično dotaknula kompleksnoga nacionalnog problema koji je u 19. stoljeću bio prisutan u Rijeci. Ostavljajući prostor za nove studije, Maja Polić je svojim radom dala značajan doprinos poznavanju društvene i političke povijesti devetnaestostoljetne Rijeke.

„Problem tuberkuloze u istarskim novinama u razdoblju 1919. – 1940. godine“ (73-94) naslov je izvornoga znanstvenog rada Milana Radoševića. Autor se u radu bavi vrlo kompleksnim i dramatičnim problemom međuratne Istre. Tuberkuloza je, naime, izazivala velike demografske, ali i gospodarske probleme na Poluotoku. Detaljnom i kritičkom analizom pisanja pulskoga dnevnika *L'Azione*, Radošević je uvidio da je fašistička vlast u Istri posvećivala veliku pozornost problemu suzbijanja raširenosti tuberkuloze. Međutim, u medijskom diskursu pristup tom pitanju mijenjao se kroz godine. Dok su početkom 20-ih godina 20. stoljeća novine prenosile nezadovoljstvo liječnika zbog zapuštenoga zdravstva u Istri, osnivanjem Antituberkuloznoga konzorcija 1926. i institucionalizacijom fašizma krajem 20-ih godina, fašistička je propaganda, prema autoru, medijsku pozornost okrenula prema bolesniku-pojedincu kojega se optuživalo da je svojim nesavjesnim ponašanjem ugrožavao tuđe zdravlje. Radošević u radu donosi brojčane pokazatelje koji potvrđuju da je Istra bilježila visoku stopu mortaliteta od tuberkuloze, pri čemu se svrstala u sam vrh u Italiji. Zaključio je da je djelovanje Antituberkuloznoga konzorcija, uvođenje i provođenje novih zakona za sprječavanje te bolesti i obrazovanje stanovništva kroz tiskane medije dovelo u 30-im godinama do smanjenja stope mortaliteta uzrokovanoga tom smrto-

nosnom bolešću. Autor je svojim radom pružio dragocjene podatke i otvorio nove mogućnosti istraživanja socijalne, ekonomske i demografske povijesti međuratne Istre, promatrane kroz prizmu zdravstvenih prilika.

Iako nije izravno povezan sa sjevernojadranskim prostorom, pomalo filozofski rad Hane Lencović „Pogled na revolucionarnu spomeničku baštinu“ (95-109) našao je svoje mjesto u ovom svesku *Problema*. Autorica je u uvodnom razmatranju iznijela značajke stvaranja, poglavito antifašističkih, spomenika i njihovu percepciju u današnjim danima. Uočila je izostanak senzibiliteta novih generacija za shvaćanje socijalističkih spomenika i nemogućnost raspoznavanja vrijednosti antifašizma. Na kraju članka osvrnula se na umjetničku, poglavito kiparsku, scenu u Hrvatskoj u 20. stoljeću. Vrsta umjetnosti kojom se Lencović bavi u svom članku ona je koja se jedino pogledom može percipirati, koju se mora vidjeti kako bi je se, uz teoretsku studiju, moglo shvatiti. Svojim radom dala je jasan pogled na temeljne značajke revolucionarne spomeničke baštine, ali pritom se nije koristila fotografskom građom kojom bi neupućeni čitatelj lakše pratio tekst, što ostavlja dojam nedovršenosti članka.

Šesti rad naslovljen „Istrijani vs. Istrani: dihotomizacija nominalnih i virtualnih identiteta u procesu političke mobilizacije periferije“ (111-137) djelo je Sandija Blagonića. Autor u tom izvornom znanstvenom radu razmatra pojmove Istrijan i Istranin u političkom kontekstu 90-ih godina 20. i prvih godina 21. stoljeća. Objašnjava i kako je pojam *Istrijan* ulaskom u politički diskurs naglo promijenio značenje. Skreće pozornost na sukob između političkih stranaka IDS-a i HDZ-a te postavlja teze o tome kako su političke stranke rabile dva naziva za žitelje Istre u sferi simboličke komunikacije. Blagonić objašnjava da je politička elita u Zagrebu 90-ih godina korištenje naziva Istrijan shvaćala kao izraz istarskih težnji za autonomijom, dok je IDS, osim pojma Istrijan, monopolizirao i niz drugih pojmova kao što su primjerice tolerancija i *convivenza*. Autor se, uz znanstvenu literaturu, koristi novinskim člancima, tv-prilozima, osobnim iskustvima, intervjuima i razgovorima s političarima i građanima.

Drugi dio *Problema* pod naslovom „Ocjene, prikazi i osvrti“ (141-197) donosi prikaze 12 knjiga, zbornika radova i časopisa.

Aldo Šuran